

6. Struktura spożycia i jej regionalne zróżnicowanie

6.1. Wprowadzenie

Strukturę wydatków ludności i jej regionalne zróżnicowanie określono, jak to już uprzednio napisano i co miało miejsce w całości niniejszego opracowania, przy uwzględnieniu 12 kategorii wydatków obejmujących: (1) żywność i napoje bezalkoholowe, (2) napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, (3) odzież i obuwie, (4) mieszkanie i nośniki energii, (5) wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego, (6) ochronę zdrowia, (7) środki łączności, (9) koszty transportu, (10) edukację, (11) restauracje i hotele oraz (12) pozostałe wydatki.

Podczas gdy w analizie poziomu wydatków posłużono się ujęciem wartościowym, czyli kwotami pieniędzy przeznaczonymi przez mieszkańców poszczególnych regionów na poszczególne kategorie wydatków, tak w ujęciu strukturalnym zastosowano ujęcie relatywne (procentowe). Dla całego kraju i oddzielnie dla każdego województwa obliczono, jaki odsetek ogólnych wydatków przypadał na poszczególne ich kategorie (12) – i takie dane stanowiły przedmiot dokładnej analizy.

6.2. Struktura spożycia w roku 1999

Największy udział w strukturze wydatków na spożycie w Polsce w 1999 r. miały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe, na co przeznaczano średnio 31,2% ogólnej sumy wydatków. Większy odsetek przypadał ponadto na wydatki na mieszkanie i nośniki energii (18,4%). Udział pozostałych kategorii wydatków w ogółem wydatkowanej sumie nie był duży, a wśród nich najniższy dotyczył edukacji i kultury oraz restauracji i hoteli (po 1,3%; por. tab. 20).

Oczywiście sytuacja w poszczególnych województwach nie przedstawiała się podobnie (por. tab. 18, 20, 21). Wyliczone współczynniki zmienności pokazują regionalne zróżnicowanie odsetka wydatków na poszczególne kategorie udziału. Największe różnice występują w wydatkach na restauracje i hotele ($W_z = 33,97\%$), edukację ($W_z = 25,03\%$) oraz transport ($W_z = 18,03\%$). Najmniejsze regionalne zróżnicowanie wykazują relatywnie ujmowane wydatki na mieszkanie ($W_z = 7,39\%$) oraz żywność i napoje bezalkoholowe ($W_z = 7,46\%$), a także napoje alkoholowe ($W_z = 9,54\%$).

Mimo w sumie niewielkich różnic w zbiorze 16 województw, określonych za pomocą współczynnika zmienności, odsetki wydatków na poszczególne kategorie mieszczą się jednak w odniesieniu do poszczególnych kategorii wydatków w dość

dużych przedziałach (por. tab. 20, 21). Przy relatywnym ujęciu nie występuje też sytuacja, w której określone województwo charakteryzują wysokie względnie niskie wydatki w wyróżnionych kategoriach.

Uważając strukturę wydatków za ważny wskaźnik jakości życia, przeprowadzono klasyfikację województw, wydzielając 5 klas zróżnicowanego udziału danej kategorii wydatków w wydatkach ogółem.

I tak: (1) bardzo wysoki udział żywności w wydatkach ogółem charakterystyczny jest dla mieszkańców województwa podlaskiego, (2) wysoki dla mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, (3) średni dla mieszkańców województw: pomorskiego, wielkopolskiego, podkarpackiego i lubelskiego, (4) niski dla mieszkańców województwa małopolskiego, a (5) bardzo niski dla: dolnośląskiego, śląskiego, mazowieckiego, lubuskiego, łódzkiego, zachodniopomorskiego i opolskiego. Z klasyfikacji tej wynika tego rodzaju zależność, że udział wydatków na żywność jest odwrotnie proporcjonalny do wysokości dochodów, a zatem że w budżetach biedniejszych ludzi udział wydatków na żywność jest większy niż w budżetach osób zamożnych.

Bardzo duży udział (1) zakupów towarów alkoholowych i wyrobów tytoniowych w wydatkach charakteryzuje mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, a duży (2) mieszkańców województwa pomorskiego. Na średnim poziomie (3) kształtuje się udział alkoholu i tytoniu w wydatkach mieszkańców województw: mazowieckiego, wielkopolskiego, lubelskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego, podlaskiego, śląskiego, łódzkiego, kujawsko-pomorskiego, opolskiego i lubuskiego, na niskim (4) województw świętokrzyskiego i małopolskiego, zaś na bardzo niskim (5) mieszkańców województwa podkarpackiego. Klasyfikacja ta zdaje się nie odpowiadać ogólnemu wyobrażeniu o poziomie konsumpcji alkoholu w Polsce, gdyż wydatki na alkohol mieszkańców tych regionów, w których konsumpcja alkoholu jest duża, mają najniższy udział w strukturze wydatków. Należy jednak pamiętać o tym, że struktura wydatków odnosi się do zakupów i nie uwzględnia domowej wytwórczości.

Wydatki na odzież i obuwie są poważnym obciążeniem budżetów mieszkańców województw: podlaskiego, lubelskiego i świętokrzyskiego, mając bardzo duży (1) udział w strukturze wydatków. Udział duży (2) charakterystyczny jest dla mieszkańców województwa podkarpackiego, a (3) średni dla mieszkańców województw: łódzkiego i mazowieckiego. Mały udział w budżecie (4) mają wydatki na odzież i obuwie mieszkańców województw: opolskiego, pomorskiego, małopolskiego i wielkopolskiego, a (5) bardzo mały: śląskiego, dolnośląskiego, lubuskiego, kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko-mazurskiego.

Na mieszkanie i nośniki energii relatywnie bardzo dużo (1) pieniędzy przeznaczają mieszkańcy województw: zachodniopomorskiego, kujawsko-pomorskiego, opolskiego i dolnośląskiego, a dużo (2) – śląskiego. Na średnim poziomie (3) kształtuje się udział tych wydatków u mieszkańców województw: podlaskiego, mazowieckiego, łódzkiego, świętokrzyskiego, wielkopolskiego, małopolskiego, lubuskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego, na (4) niskim mieszkańców województwa lubelskiego, a na (5) bardzo niskim – podkarpackiego.

Tabela 18. Struktura wydatków ludności województw w 1999 r. (w %)

Województwo	Ogółem	Zywność	Napoje alkoholowe	Odzież i obuwie	Mieszkanie	Wypozyczenie mieszkańia	Zdrowie	Kąźność	Transport	Rekreacja i kultura	Edukacja	Hotele i restauracje	Pozostałe towary i usługi
Dolnośląskie	100,00	29,73	3,37	5,70	21,27	7,49	4,76	3,08	9,68	7,16	0,90	1,45	5,39
Kujawsko-Pomorskie	100,00	35,73	3,46	5,84	20,75	6,55	3,99	2,96	6,82	6,09	0,86	1,64	5,30
Lubelskie	100,00	34,80	3,25	7,47	17,26	6,40	4,92	2,82	9,15	6,74	1,09	0,91	5,21
Lubuskie	100,00	31,00	3,51	5,73	19,06	8,13	3,73	2,49	12,33	6,59	0,79	1,15	5,49
Łódzkie	100,00	31,13	3,46	6,65	18,64	5,66	4,76	2,82	11,33	7,43	1,44	1,33	5,35
Małopolskie	100,00	33,29	2,92	6,36	18,87	6,62	5,36	2,94	7,71	7,53	1,12	1,98	5,29
Mazowieckie	100,00	30,49	3,14	6,72	18,37	5,69	4,91	3,35	10,52	8,18	1,73	1,54	5,36
Opolskie	100,00	31,60	3,51	6,13	21,10	8,31	4,12	3,02	7,66	6,34	0,62	2,00	5,57
Podkarpackie	100,00	34,74	2,69	7,01	15,86	6,48	4,71	2,70	11,63	6,64	1,36	0,97	5,22
Podlaskie	100,00	37,72	3,40	7,33	18,32	6,65	3,98	2,68	7,04	5,84	1,18	0,52	5,35
Pomorskie	100,00	33,97	3,73	6,24	19,23	5,80	4,07	3,20	8,11	6,67	1,12	1,59	6,26
Śląskie	100,00	30,23	3,41	5,69	20,04	6,75	4,15	2,77	10,79	8,03	1,00	1,72	5,42
Świętokrzyskie	100,00	35,83	2,84	7,50	18,73	6,27	5,45	2,02	8,46	5,32	1,41	0,71	5,45
Warmińsko-Mazurskie	100,00	36,04	3,92	5,92	19,38	7,11	3,95	2,44	8,73	5,35	1,30	0,91	4,96
Wielkopolskie	100,00	34,49	3,17	6,46	18,84	6,76	4,13	2,72	9,39	6,08	0,90	1,03	6,04
Zachodniopomorskie	100,00	31,33	3,33	5,87	20,55	6,74	3,66	2,96	10,41	6,70	1,18	1,69	5,58

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Tabela 19. Struktura wydatków ludności województw w 2006 r. (w %)

Województwo	Ogółem	Zywność	Napoje alkoholowe	Odzież i obuwie	Mieszkanie	Wypozyczenie mieszkańia	Zdrowie	Kąpielarnia	Transport	Rekreacja i kultura	Edukacja	Hotele i restauracje	Pozostałe towary i usługi
Dolnośląskie	100,00	28,13	3,00	5,15	21,19	5,41	5,56	5,60	8,45	7,81	1,35	2,72	5,63
Kujawsko-Pomorskie	100,00	30,26	3,30	6,01	21,38	5,50	4,53	5,45	8,93	7,32	0,84	1,48	5,00
Lubelskie	100,00	29,54	2,72	5,98	20,31	5,92	5,81	5,00	10,22	6,45	1,37	1,60	5,08
Lubuskie	100,00	28,20	3,03	5,04	22,73	5,81	5,13	5,41	8,51	7,48	1,29	2,04	5,32
Łódzkie	100,00	27,11	3,01	5,65	19,45	4,63	5,86	5,26	10,80	7,88	1,62	2,73	6,00
Małopolskie	100,00	30,18	2,47	5,70	21,63	5,19	5,17	5,20	9,38	6,86	1,42	1,85	4,95
Mazowieckie	100,00	26,07	2,73	6,05	19,53	5,63	5,52	5,78	9,82	9,07	2,04	2,21	5,55
Opolskie	100,00	29,08	3,05	4,85	19,97	5,87	5,42	5,22	10,58	7,40	1,08	1,62	5,84
Podkarpackie	100,00	31,52	2,30	5,52	19,48	6,06	5,86	5,04	10,23	6,32	1,13	1,66	4,89
Podlaskie	100,00	31,86	2,91	5,93	20,05	5,45	5,19	5,31	9,13	6,36	1,75	0,87	5,18
Pomorskie	100,00	27,74	2,96	6,32	20,03	6,01	4,75	5,34	9,40	8,35	1,82	1,70	5,57
Śląskie	100,00	28,36	2,90	5,12	23,28	5,25	4,71	5,47	8,49	7,73	1,31	2,26	5,13
Świętokrzyskie	100,00	34,38	2,42	5,99	21,18	4,59	5,58	5,30	6,49	5,22	1,49	2,18	5,18
Warmińsko-Mazurskie	100,00	31,26	2,85	6,71	22,60	4,97	4,39	5,49	7,52	6,28	1,34	1,62	4,97
Wielkopolskie	100,00	28,74	2,72	5,94	20,93	4,88	4,89	5,65	9,74	7,21	1,45	2,12	5,73
Zachodniopomorskie	100,00	29,22	3,44	5,45	20,64	5,44	4,48	5,71	8,45	7,42	1,08	2,74	5,91

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Tabela 20. Struktura wydatków ludności województw w latach 1999 i 2006 (w %)

Wyszczególnienie	Wydatki ogółem (zł/osobę)	Udział procentowy										
		żywność	napoje alkoholowe	odzież i obuwie	mieszkanie	wyposażenie mieszkania	zdrowie	łączność	transport	rekreacja i kultura	edukacja	hotele i restauracje
Wydatki w 1999 r.	549,76	31,17	3,16	6,19	18,38	6,29	4,31	9,29	2,77	6,76	1,33	1,35
Współczynnik zmienności ³⁾	10,94	7,46	9,54	9,98	7,39	11,35	12,76	11,33	18,03	12,69	25,03	33,97
Wydatki w 2006 r.	744,81	27,13	2,68	5,39	19,72	5,09	4,91	8,76	5,15	7,14	1,40	1,96
Współczynnik zmienności	11,39	7,00	10,57	8,81	5,74	8,69	9,75	4,18	12,52	12,96	21,76	26,19
Zmiany wydatków w latach 1999–2006 (różnica)	195,05	-4,04	-0,48	-0,8	1,34	-1,20	0,60	-0,53	2,38	0,38	0,07	0,61

³⁾ dla zbioru 16 województw

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Tabela 21. Charakterystyka statystyczna wydatków ludności na poszczególne kategorie w latach 1999 i 2006 (w zł)

Rok	Miary statystyczne	Wydatki ogółem	Zywność	Napoje alkoholowe	Odzież i obuwie	Mieszkanie	Wyposażenie mieszkań	Zdrowie	Łączność	Transport	Rekreacja i kultura	Edukacja	Hotele i restauracje	Pozostałe towary i usługi
1999	Średnia	536,32	169,88	17,10	32,83	98,76	34,58	22,70	14,54	48,61	34,64	5,79	6,92	28,07
	Mediana	527,42	170,07	18,10	32,58	96,27	32,81	21,57	14,55	44,41	33,58	5,67	7,42	29,50
	Odchylenie stand.	55,11	7,02	2,44	3,28	14,35	5,66	3,57	2,68	11,92	7,45	1,65	2,61	3,41
2006	Średnia	726,27	200,90	19,70	39,10	143,15	37,17	35,48	37,02	62,82	49,90	9,70	13,57	36,94
	Mediana	733,39	201,90	20,92	38,20	140,67	36,94	34,64	37,25	61,79	50,16	9,41	12,69	37,46
	Odchylenie stand.	70,52	9,73	3,12	4,69	14,75	5,22	4,82	4,68	10,76	10,99	2,81	4,11	5,37
	Wsółczynnik zmienności	10,27	4,14	14,25	9,98	14,53	16,35	15,74	18,42	24,51	21,50	28,48	37,65	12,16
	Wsółczynnik zmienności	9,71	4,84	15,83	11,99	10,31	14,04	13,58	12,63	17,13	22,03	28,98	30,25	14,54

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Odsetek wydatków na wyposażenie mieszkań i prowadzenie gospodarstwa domowego przyjmuje relatywnie bardzo duże (1) wartości w województwach: lubuskim i opolskim, duże (2) w dolnośląskim, a średnie (3) w warmińsko-mazurskim. Dominują województwa o udziale niskim (4): świętokrzyskie, lubelskie, podkarpackie, kujawsko-pomorskie, małopolskie, podlaskie, zachodniopomorskie, śląskie i wielkopolskie oraz bardzo niskim (5): łódzkie, mazowieckie i pomorskie.

Wydatki na ochronę zdrowia (1) bardzo duży udział mają w województwach: małopolskim i świętokrzyskim, (2) duży w mazowieckim i lubelskim, a (3) średni w podkarpackim, łódzkim i dolnośląskim. Dominują jednak województwa o (4) niskim poziomie udziału, takie jak: warmińsko-mazurskie, podlaskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie, opolskie, wielkopolskie i śląskie, zaś (5) bardzo niski udział wydatków na ochronę zdrowia cechuje mieszkańców województw: zachodniopomorskiego i lubuskiego.

Upowszechnienie się Internetu i telefonii komórkowej „uśredniło” udziały wydatków na łączność w zdecydowanej większości województw. Bardzo wysoki (1) udział tej kategorii wydatków charakteryzuje mieszkańców województwa mazowieckiego, a duży (2) pomorskiego. Poziom średni (3) charakterystyczny jest dla województw: podlaskiego, podkarpackiego, wielkopolskiego, śląskiego, lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego, opolskiego i dolnośląskiego, (4) niski dla warmińsko-mazurskiego i lubuskiego, a (5) bardzo niski dla świętokrzyskiego.

Bardzo duży (1) udział wydatków na transport w strukturze kosztów charakteryzuje województwo lubuskie, duży (2) łódzkie i podkarpackie. Średnim (3) udziałem kosztów transportu w wydatkach ogółem cechują się trzy województwa: zachodniopomorskie, mazowieckie i śląskie. Najwięcej jednak województw znajduje się w klasie niskiego udziału (4), a są to województwa: opolskie, małopolskie, pomorskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, lubelskie, wielkopolskie i dolnośląskie. Bardzo niski udział (5) wydatków na transport w wydatkach ogółem charakteryzował województwa: kujawsko-pomorskie i podlaskie.

Udział wydatków na kulturę i rekreację wydaje się odwzorowywać potencjał kulturalny poszczególnych województw i sytuację materialną mieszkańców. Bardzo wysokim udziałem tego rodzaju wydatków (1) charakteryzują się województwa: mazowieckie i śląskie, (2) wysokim: łódzkie i małopolskie, natomiast (3) średnim województwo dolnośląskie. Aż w dziewięciu województwach udział wydatków na kulturę w ogólnej sumie wydatków jest w przekroju 16 jednostek mały (4). Są to województwa: podlaskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, opolskie, lubuskie, podkarpackie, pomorskie, zachodniopomorskie oraz lubelskie. Udział bardzo mały (5) dotyczy natomiast województw: świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego.

Bardzo dużym udziałem (1) wydatków na edukację charakteryzuje się województwo mazowieckie, a dużym województwa (2): warmińsko-mazurskie, podkarpackie, świętokrzyskie i łódzkie. Na poziomie średnim (3) udział ten kształtuje się w województwach: śląskim, lubelskim, pomorskim, małopolskim, zachodniopomorskim i podlaskim, (4) na niskim w lubuskim, kujawsko-pomorskim, wielkopolskim i dolnośląskim oraz na (5) bardzo niskim w województwie opolskim.

Wydatki na pobyt w hotelach i restauracjach stanowią bardzo duży udział (1) w strukturze wydatków mieszkańców województw małopolskiego i opolskiego, a (2) duży: łódzkiego, dolnośląskiego, mazowieckiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, zachodniopomorskiego i śląskiego. Na średnim poziomie (3) kształtują się w województwach: lubelskim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim, wielkopolskim i lubuskim, na niskim (4) w województwie świętokrzyskim, a na bardzo niskim (5) w województwie podlaskim.

Ostatnią kategorią rodzajową wydatków są zakupy tzw. pozostałych towarów i usług, które relatywnie (1) bardzo duży udział mają w strukturze wydatków mieszkańców województwa pomorskiego, (2) duży – wielkopolskiego, a (3) średni – opolskiego i zachodniopomorskiego. Niskie udziały (4) są natomiast charakterystyczne dla województw: lubelskiego, podkarpackiego, małopolskiego, kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, podlaskiego, mazowieckiego, dolnośląskiego, śląskiego, świętokrzyskiego i lubuskiego, natomiast bardzo niskie (5) dla województwa warmińsko-mazurskiego (tab. 18).

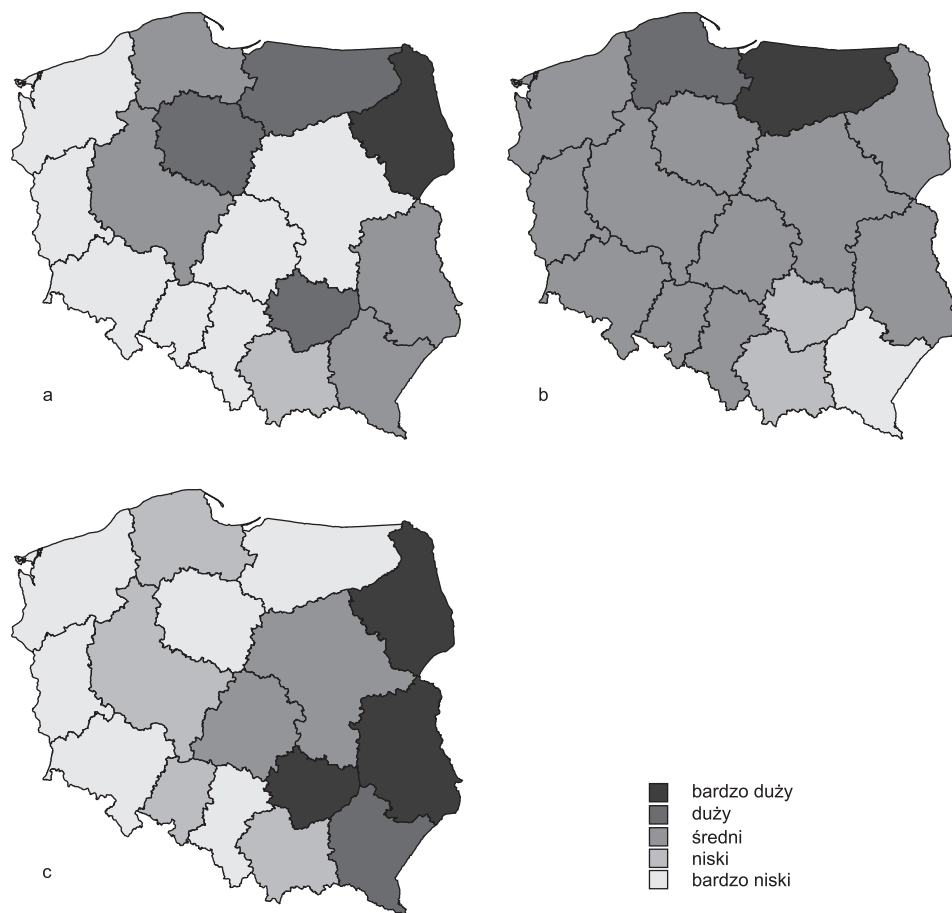
Choć trudno jest znaleźć sensowną interpretację dla udziału w strukturze wydatków określonych kategorii, to jednak zauważalna jest zależność, że w strukturze wydatków województw biedniejszych największe relatywnie odsetki przypadają na zaspokojenie potrzeb witalnych i egzystencjalnych, natomiast bogatszych na zaspokojenie potrzeb kulturalnych i wypoczynek (por. tab. 18, 21).

Zależności te w pewnym stopniu potwierdzają współczynniki korelacji pomiędzy wielkością wydatków miesięcznych a odsetkiem wydatków na poszczególne kategorie (tab. 22). I tak wyraźna jest zależność, że im większe dochody ludności, tym mniejszy udział w wydatkach kwot przeznaczonych na żywność ($r = -0,7717$), odzież i obuwie ($r = -0,3884$) oraz na wyposażenie mieszkania ($r = -2489$), natomiast większy na: rekreację i kulturę ($r = 0,8158$), łącznie ($r = 0,6679$) oraz hotele i restauracje ($r = 0,5688$), co jest w zasadzie zrozumiałe, zwłaszcza w odniesieniu do społeczeństwa ogólnie biednego i „spolaryzowanego” dochodowo. Interesujące, aczkolwiek zrozumiałe jest to, że wysokość dochodów nie kształtuje udziału w strukturze wydatków na takie cele, jak: ochrona zdrowia ($r = 0,0065$) czy wyroby alkoholowe ($r = 0,0256$). Wydatki na ochronę zdrowia uzależnione są przede wszystkim od stanu zdrowia, a na alkohol i wyroby tytoniowe – od skłonności do korzystania z tego rodzaju używek, co wcale nie musi mieć związku z dysponowanym dochodem.

Przestrzenne zróżnicowanie udziału wydatków danej kategorii w ogólnej sumie wydatków pokazują ryciny 16–18.

6.3. Struktura spożycia w roku 2006

W ujęciu procentowym przeciętny mieszkaniec Polski przeznaczal w 2006 r. na zakup żywności i napojów bezalkoholowych 27,13% ogólnej sumy wydatków (tab. 20). Większy odsetek wydatków przypadał ponadto na wydatki na mieszkanie (19,72%). Udział pozostałych kategorii wydatków nie był duży, a wśród nich najniższy dotyczył edukacji i kultury (1,40%) oraz restauracji i hoteli (1,96%).

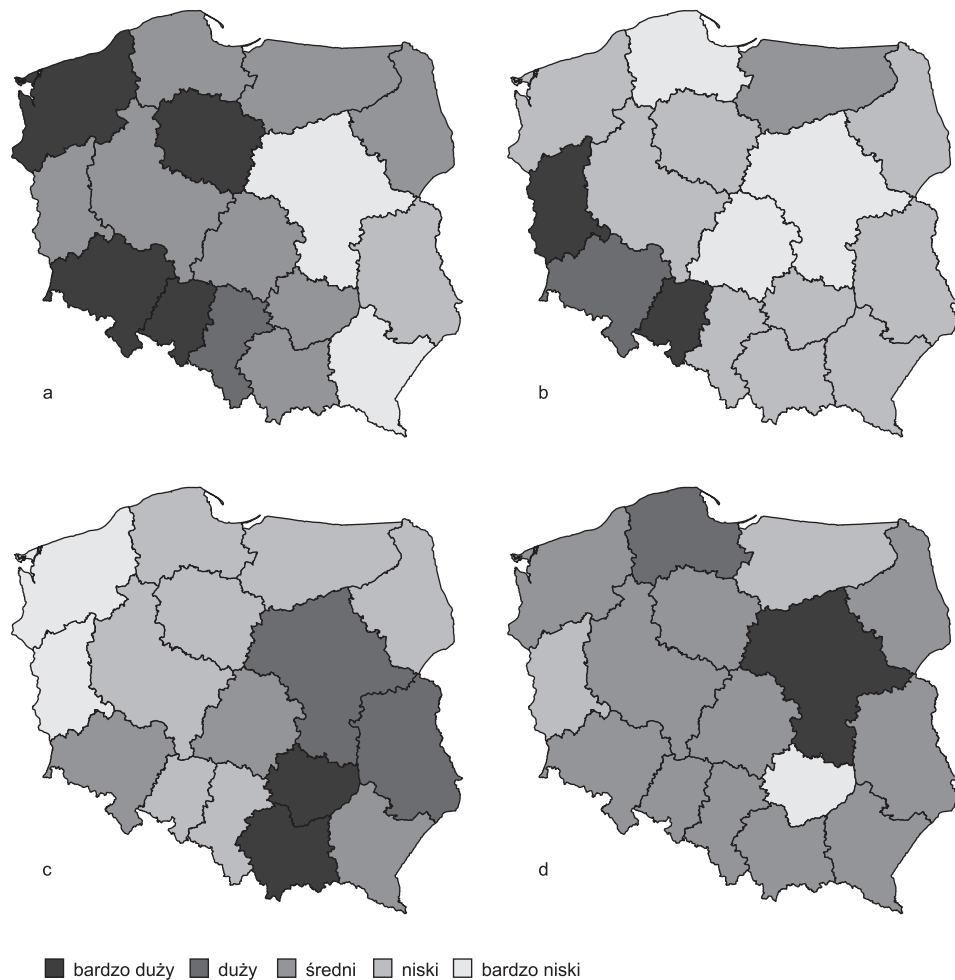

Ryc. 16a. Udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 b. Udział wydatków na alkohol i wyroby tytoniowe w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 c. Udział wydatków na odzież i obuwie w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.

Oczywiście sytuacja w poszczególnych województwach nie przedstawiała się podobnie (por. tab. 19).

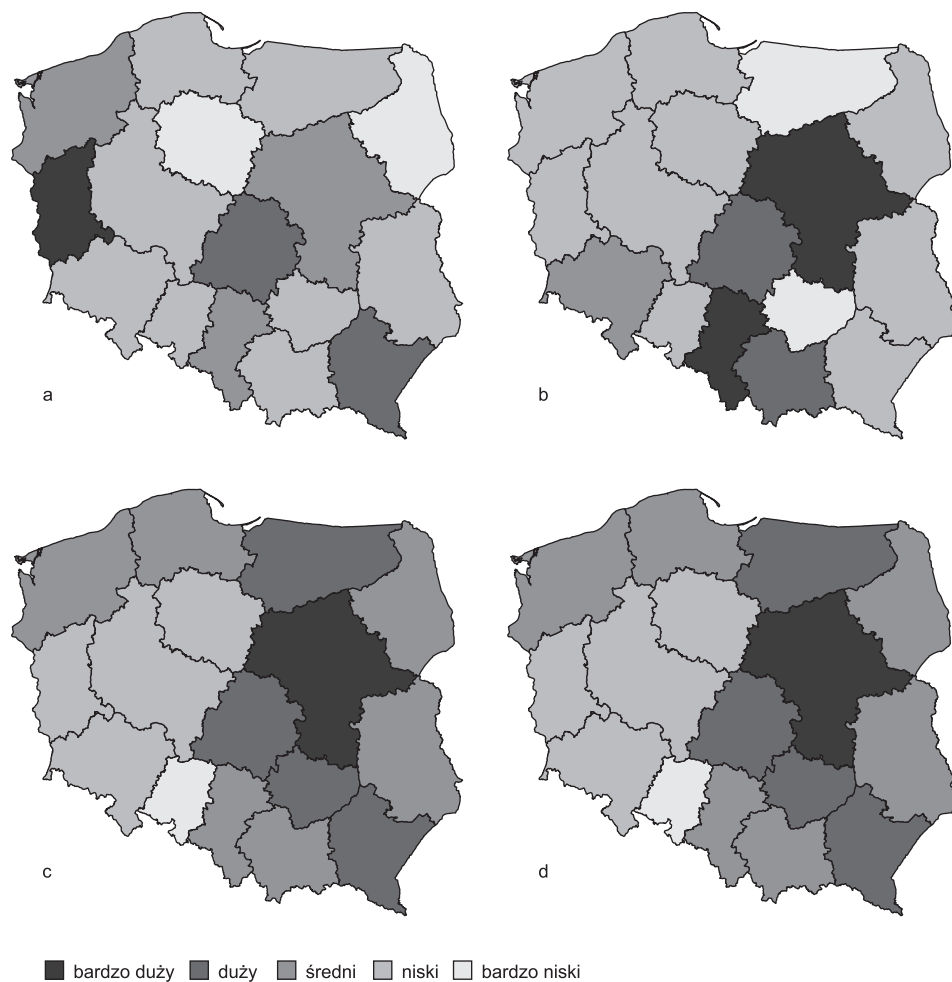
Scharakteryzowane współczynnikami zmienności regionalne zróżnicowanie struktury wydatków pokazuje, że największe różnice dotyczą wydatków na restauracje i hotele ($W_z = 26,19\%$), edukację ($W_z = 21,76\%$), rekreację i kulturę ($W_z = 12,96\%$) oraz transport ($W_z = 12,52\%$). Najmniejsze regionalne zróżnicowanie wykazują relatywnie ujmowane wydatki na łączność ($W_z = 4,18\%$), mieszkanie ($W_z = 5,74\%$) oraz żywność i napoje bezalkoholowe ($W_z = 7,00\%$).

Choć współczynnik zmienności nie przyjmuje w zasadzie wysokich wartości, to jednak odsetki wydatków mieszkańców poszczególnych województw na poszczególne kategorie zawierają się w dość dużych przedziałach. Co więcej, regionalne zróżnicowanie odsetka wydatków jest większe niż wydatkowanych kwot.

Ryc. 17a. Udział wydatków na mieszkanie i nośniki energii w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 b. Udział wydatków na wyposażenie mieszkań w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 c. Udział wydatków na ochronę zdrowia w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 d. Udział wydatków na łączność w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.

Udział wydatków na żywność zawiera się w przedziale od 26,07% (woj. mazowieckie) do 34,38% (woj. świętokrzyskie). Bardzo wysoki udział (1) wydatków na żywność w ogólnej sumie wydatków charakteryzuje województwo świętokrzyskie, duży (2) województwa: warmińsko-mazurskie, podkarpackie i podlaskie, natomiast średni (3) małopolskie i kujawsko-pomorskie. Relatywnie niski udział (4) tej kategorii wydatków charakterystyczny jest dla mieszkańców województw: łódzkiego, pomorskiego, dolnośląskiego, lubuskiego, śląskiego, wielkopolskiego, opolskiego, lubelskiego i zachodniopomorskiego, natomiast bardzo niski (5) dla mieszkańców województwa mazowieckiego.

Ryc. 18a. Udział wydatków na transport w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 b. Udział wydatków na rekreację i kulturę w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 c. Udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.
 d. Udział wydatków na restauracje i hotele w wydatkach ogółem (%) w 1999 r.

Udział wydatków na napoje alkoholowe i tytoń mieści się w przedziale od 2,30% (woj. podkarpackie) do 3,44% (woj. zachodniopomorskie). Bardzo wysoki udział (1) dotyczy wymienionego powyżej województwa zachodniopomorskiego, wysoki (2) kujawsko-pomorskiego, średni (3) mieszkańców województw: warszawo-mazurskiego, śląskiego, podlaskiego, pomorskiego, dolnośląskiego, łódzkiego, lubuskiego i opolskiego, niski (4) mieszkańców województw: lubuskiego, wielkopolskiego i mazowieckiego, natomiast bardzo niski (5) – podkarpackiego, świętokrzyskiego i małopolskiego. Klasyfikacja ta może w pewnym sensie szoko-

wać, ale na względzie należy mieć fakt, że chodzi o wydatki na zakupy, a nie o konsumpcję wyrobów alkoholowych.

Bardzo wysoki (1) udział zakupów odzieży i obuwni cechuje wydatki mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, natomiast wysoki (2) – pomorskiego. Średni poziom udziału (3) charakterystyczny jest dla województw: podlaskiego, wielkopolskiego, lubelskiego, świętokrzyskiego, kujawsko-pomorskiego i mazowieckiego, (4) niski – dla województw: zachodniopomorskiego, podkarpackiego, łódzkiego i małopolskiego, natomiast bardzo niski (5) – dla opolskiego, lubuskiego, śląskiego i dolnośląskiego. Udział tej kategorii zakupów mieści się w przedziale od 4,85% (opolskie) do 6,71 (warmińsko-mazurskie).

Wydatki na mieszkania i nośniki energii są bardzo dużym (1) obciążeniem budżetów mieszkańców województwa śląskiego, a dużym (2) mieszkańców województw: warmińsko-mazurskiego i lubuskiego. Na średnim poziomie (3) udział tego rodzaju wydatków kształtuje się w województwach: zachodniopomorskim, wielkopolskim, świętokrzyskim, dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i małopolskim, na niskim (4) w województwach: opolskim, pomorskim, lubelskim i podlaskim, natomiast na bardzo niskim (5) w województwach: łódzkim, podkarpackim i mazowieckim. Udział tej kategorii wydatków w ogólnej strukturze mieści się w granicach od 19,45% (łódzkie) do 23,28% (śląskie).

Wydatki na wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego pochłaniają od 4,59% (świętokrzyskie) do 6,06% (podkarpackie) ogólnej sumy wydatków. Na bardzo wysokim poziomie (1) kształtują się w województwach: podkarpackim, pomorskim, lubelskim, opolskim i lubuskim, na wysokim (2) w województwach: dolnośląskim, zachodniopomorskim, podlaskim, kujawsko-pomorskim i mazowieckim, na średnim (3) w województwach: małopolskim i śląskim, na niskim (4) w województwach: wielkopolskim i warmińsko-mazurskim, natomiast na bardzo niskim (5) w województwach: świętokrzyskim i łódzkim.

Mieszkańcy województw łódzkiego i podkarpackiego (po 5,86%) ponoszą relatywnie najwięcej wydatków na ochronę zdrowia spośród mieszkańców wszystkich województw, natomiast województwa warmińsko-mazurskiego najmniej (4,39%). Bardzo wysokim (1) odsetkiem tej kategorii wydatków w wydatkach ogółem charakteryzują się mieszkańcy województw: łódzkiego, podkarpackiego i lubelskiego, wysokim (2) mieszkańcy województw: opolskiego, mazowieckiego, dolnośląskiego i świętokrzyskiego, średnim (3) mieszkańcy województw: lubuskiego, małopolskiego i podlaskiego. Na niskim poziomie (4) udział ten kształtuje się w województwach: śląskim, pomorskim i wielkopolskim, natomiast na bardzo niskim (5) w województwach: warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim.

Odsetki wydatków na łączność zawierają się w przedziale od 5% (woj. lubelskie) do 5,78% (woj. mazowieckie). Na bardzo wysokim poziomie (1) ukształtowały się w województwach: mazowieckim i zachodniopomorskim, na wysokim (2) w dolnośląskim i wielkopolskim, na średnim (3) w województwach: lubuskim, kujawsko-pomorskim, śląskim oraz warmińsko-mazurskim, na niskim (4) w województwach: małopolskim, opolskim, łódzkim, świętokrzyskim, podlaskim i pomorskim oraz na bardzo niskim (5) w lubelskim i podkarpackim.

Udziały wydatków na transport kształtują się w przekroju 16 województw na relatywnie wysokim poziomie. Bardzo wysoki (1) udział tych wydatków charakteryzuje województwa: lubelskie, podkarpackie, opolskie i łódzkie, wysoki (2) województwa: kujawsko-pomorskie, podlaskie, małopolskie, pomorskie, wielkopolskie i mazowieckie, poziom średni (3) województwa: dolnośląskie, zachodniopomorskie, śląskie i lubuskie, niski (4) województwo warmińsko-mazurskie, a bardzo niski (5) świętokrzyskie. Wskaźniki udziału dla województw zawierają się w przedziale od 6,49% (woj. świętokrzyskie) do 10,58% (woj. opolskie).

Udział wydatków na rekreację i kulturę na bardzo wysokim poziomie (1) ukształtował się w województwie mazowieckim, na wysokim (2) w województwie pomorskim, na średnim (3) w województwach: małopolskim, wielkopolskim, kujawsko-pomorskim, opolskim, zachodniopomorskim, lubuskim, śląskim, dolnośląskim oraz łódzkim, na niskim (4) w województwach: warmińsko-mazurskim, podkarpackim, podlaskim oraz lubelskim, a na bardzo niskim (5) w województwie świętokrzyskim. Generalnie udziały w poszczególnych województwach mieściły się w przedziale od 5,22% (woj. świętokrzyskie) do 9,07% (woj. mazowieckie).

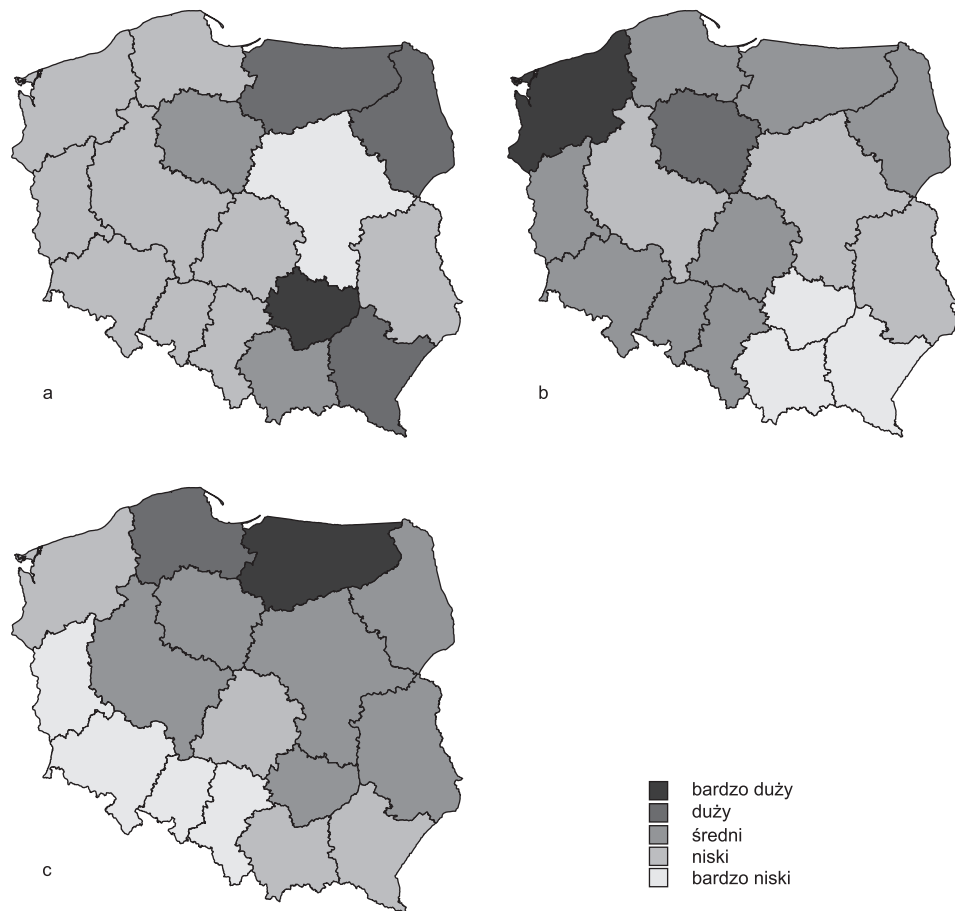
Wydatki na cele edukacyjne nie były najmniejszym obciążeniem mieszkańców województw kraju. Kształtowały się na poziomie od 0,84% (woj. kujawsko-pomorskie) do 2,04% (woj. mazowieckie). Bardzo wysoki (1) udział miały w województwie mazowieckim, wysoki (2) w województwach: łódzkim, podlaskim i pomorskim, średni (3) w województwach: lubuskim, śląskim, warmińsko-mazurskim, dolnośląskim, lubelskim, małopolskim, wielkopolskim i świętokrzyskim, (4) niski w województwach: zachodniopomorskim, opolskim i podkarpackim, natomiast bardzo niski (5) w województwie kujawsko-pomorskim.

Wydatki na restauracje i hotele miały swój udział w strukturze wydatków mieszkańców województw w przedziale od 0,87% (woj. podlaskie) do 2,73% (woj. łódzkie). Bardzo wysoki udział (1) dotyczył województw: łódzkiego, dolnośląskiego i zachodniopomorskiego, (2) wysoki województw: lubuskiego, wielkopolskiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego i śląskiego, średni (3) małopolskiego, (4) niski: kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, warmińsko-mazurskiego, opolskiego, podkarpackiego i pomorskiego, natomiast bardzo niski (5) województwa podlaskiego.

Wydatki na tzw. pozostałe towary i usługi zawierał się w przedziale od 4,89% (woj. podkarpackie) do 6,0% (woj. łódzkie). Miały one bardzo wysoki udział (1) w strukturze wydatków ogółem w województwach: łódzkim, zachodniopomorskim i opolskim, (2) wysoki w wielkopolskim, średni (3) w mazowieckim, pomorskim i dolnośląskim, niski (4) w lubuskim oraz bardzo niski (5) w województwach: podkarpackim, małopolskim, warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim, lubelskim, śląskim, podlaskim i świętokrzyskim (por. tab. 19).

Regionalne zróżnicowanie udziału wydatków poszczególnych kategorii w ogólniej sumie wydatków w 2006 r. przedstawiono na rycinach 19–21.

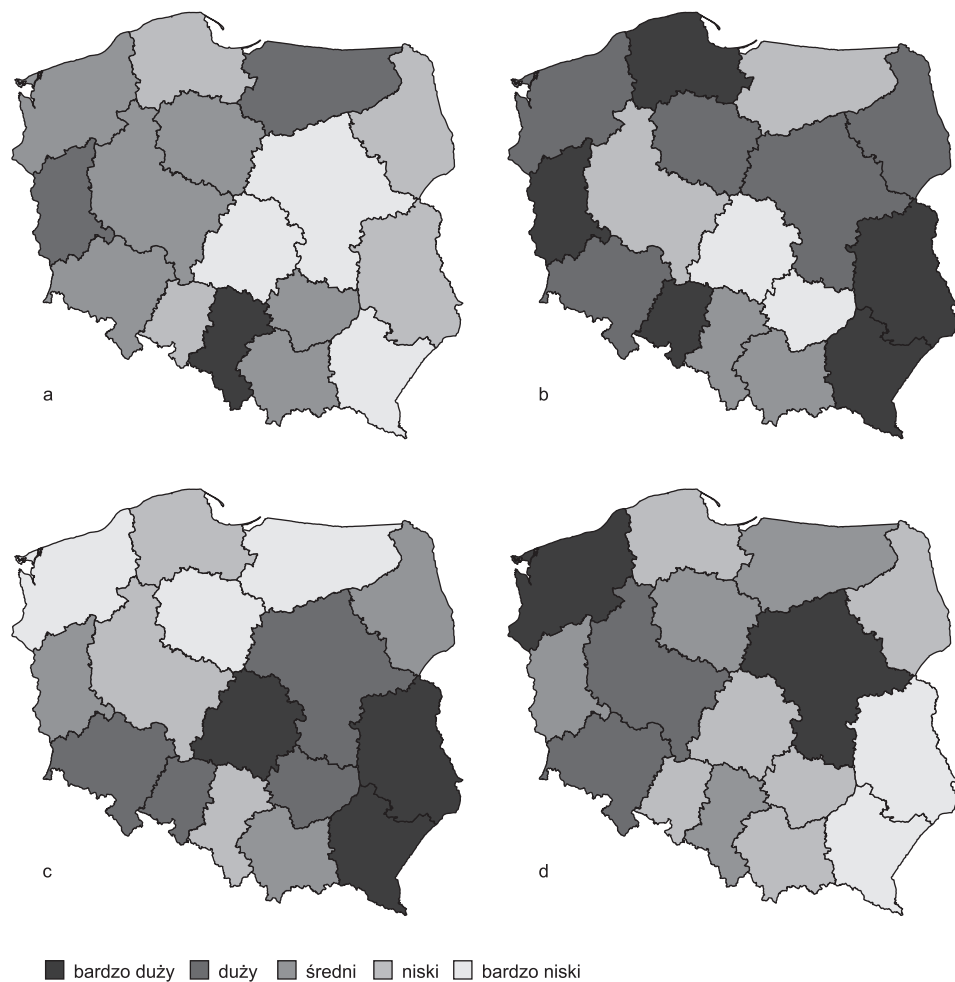
Trudno jest wskazać jednoznacznie przyczyny, dla których w poszczególnych województwach udział wydatków na poszczególne cele w wydatkach ogółem kształtował się na określonym poziomie. Niewątpliwie największy wpływ na strukturę wydatków wywiera poziom dochodów ogółem. Nie bez znaczenia są także, jak się wydaje: poziom wykształcenia, stopień zaspokojenia potrzeb, przyjmo-

Ryc. 19a. Udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 b. Udział wydatków na alkohol i wyroby tytoniowe w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 c. Udział wydatków na odzież i obuwie w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.

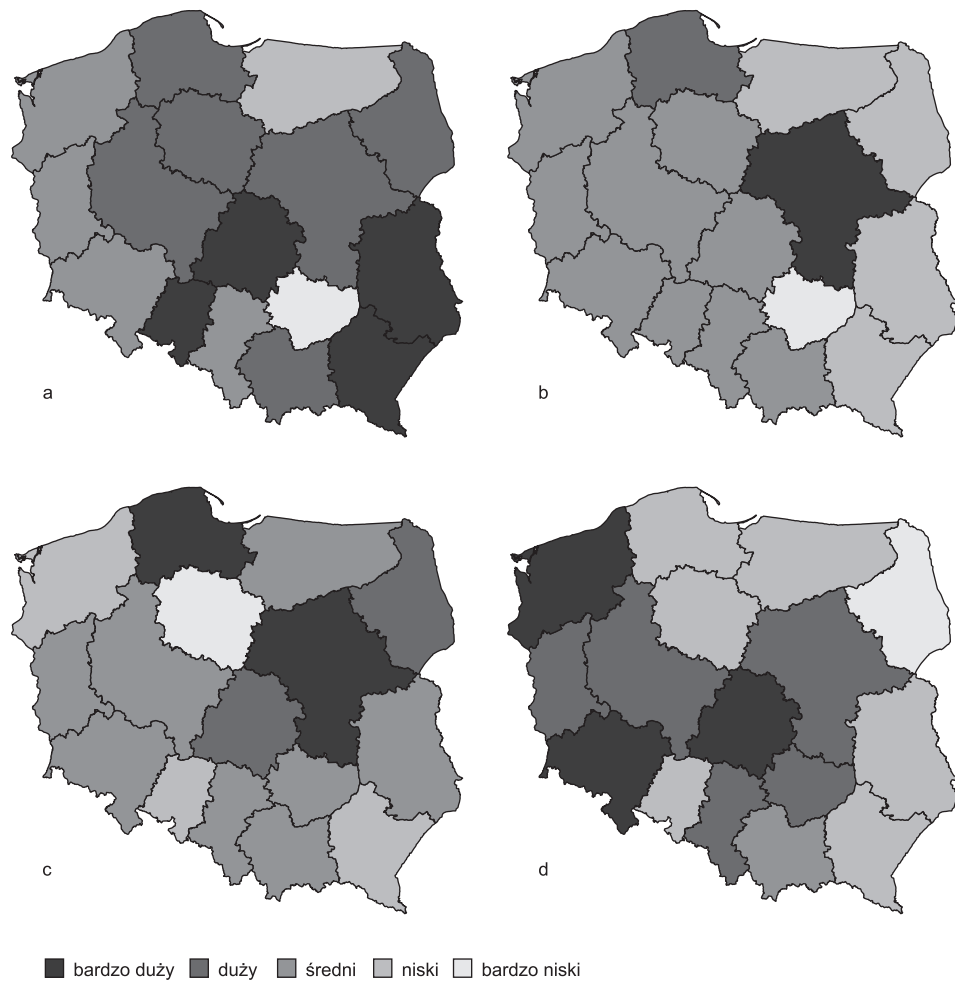
wane systemy wartości, priorytety i preferencje, a prawdopodobnie też dostępność określonych kategorii dóbr i usług oraz ich ceny.

Współczynniki korelacji między poziomem dochodu a udziałem wydatków na poszczególne cele wskazują na występujące w tym względzie zależności. Szczególnie zauważalna jest zależność, że wzrost dochodów powoduje zmniejszenie udziału wydatków na żywność ($r = -0,7877$). Zaznaczają się też zależności o charakterze wprost proporcjonalnym, a mianowicie takie, że wzrost dochodów powoduje zwiększenie w strukturze wydatków ogółem wydatków na rekreację i kulturę ($r = 0,8787$), łączność ($r = 0,6737$), edukację ($r = 0,6014$) oraz pozostałe towary i usługi ($r = 0,5214$). Poziom dochodów nie ma w zasadzie wpływu na udział wydatków na odzież i obuwie, mieszkanie, wyposażenie mieszkania i ochronę zdrowia (por. tab. 22). Sytuacja, zwłaszcza w 2006 r., pokazuje, że istnieje pewien poziom

Ryc. 20a. Udział wydatków na mieszkanie i nośniki energii w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 b. Udział wydatków na wyposażenie mieszkań w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 c. Udział wydatków na ochronę zdrowia w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 d. Udział wydatków na łączność w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.

konsumpcji artykułów spożywczych ukształtowany przy danym poziomie dochodów i wzrost dochodów nie pociąga za sobą wzrostu wydatków na ten cel. Jednocześnie ten sam wzrost poziomu dochodów generuje popyt na rekreację, usługi z zakresu łączności, a w 2006 r. także na usługi edukacyjne. Brak zaś związku korelacyjnego między dochodami a udziałem wydatków na ochronę zdrowia, mieszkanie, wyposażenie mieszkania czy odzież i obuwie pozwala sformułować wniosek o konieczności zaspokojenia tzw. potrzeb egzystencjalnych na odpowiednim do możliwości i preferencji poziomie (por. tab. 22).

Ryc. 21a. Udział wydatków na transport w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 b. Udział wydatków na rekreację i kulturę w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 c. Udział wydatków na edukację w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.
 d. Udział wydatków na restauracje i hotele w wydatkach ogółem (%) w 2006 r.

Tabela 22. Współczynniki korelacji poziomu dochodów ludności i udziału w strukturze wydatków na wydzielone ich kategorie w latach 1999 i 2006

Wydatki w roku (w zł i w %)	Zywność	Napoje alkoholowe	Odzież i obuwie	Mieszkanie	Wyposażenie mieszkania	Zdrowie	Łączność	Transport	Rekreacja i kultura	Edukacja	Hotele i restauracje	Pozostałe towary i usługi
1999 w zł	0,92566	0,71700	0,19467	0,26500	0,78294	0,20327	0,56547	0,54686	0,76436	0,52105	0,10143	0,69923
2006 w zł	0,58625	0,62699	0,48962	0,49278	0,63970	0,61698	0,61903	0,64475	0,80128	0,71794	0,35990	0,72682
1999 w %	-0,77170	0,02561	-0,38845	0,26243	-0,24893	0,00648	0,66787	0,39041	0,81581	0,19693	0,56882	0,31139
2006 w %	-0,78775	0,38281	-0,02516	-0,11909	0,10296	-0,14777	0,67372	0,15860	0,87874	0,60144	0,31011	0,52143

Źródło: Roczники statystyczne województw GUS.

6.4. Zmiany struktury spożycia (wydatków) w latach 1999–2006

W okresie 1999–2006 nastąpiły jednak pewne zmiany struktury wydatków zarówno w wymiarze krajowym, jak i poszczególnych województw.

Generalnie zwiększył się udział tych wydatków, które wiązać należy z poprawą warunków mieszkaniowych (wzrost o 1,34%), transportem (2,38%), rekreacją i kulturą (0,38%), hotelami i restauracjami (0,61%), ochroną zdrowia (0,60%), a w minimalnym stopniu z edukacją (0,07%). Są to w zasadzie wydatki, które są powiązane ze wzrostem zamożności mieszkańców poszczególnych regionów, a które przede wszystkim dotyczą: zakupu (zamiany) mieszkania, samochodu, korzystania z innych środków transportu, korzystania z wypoczynku wakacyjnego, uczestnictwa w imprezach kulturalnych, korzystania z usług prywatnej służby zdrowia, gastronomii, hoteli itp.

Jednocześnie zmniejszył się udział wydatków na żywność (–4,04%), wyposażenie mieszkania (–1,2%), odzież i obuwie (–0,8%), łączność (–0,53%) oraz napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (–0,48%) (tab. 20). Tego rodzaju zmiany są głównie wynikiem wzrostu zamożności społeczeństwa, zmiany preferencji zakupów, funkcjonowania sieci sklepów dyskontowych, spadku cen na usługi telekomunikacyjne oraz pewnego ograniczenia spożycia alkoholu (także zmiany struktury spożycia) i liczby palaczy tytoniu (tab. 23).

Są to wszystko procesy, które wydają się charakterystyczne dla społeczeństw stopniowo poprawiających swoją sytuację materialną i poziom zaspokojenia potrzeb, ale zapewne także odrağowujących gospodarkę niedoborów, charakterystyczną dla okresu sprzed 1990 r.

W okresie objętym badaniem zmieniło się też regionalne zróżnicowanie udziału wydatków na poszczególne kategorie (tab. 20). Poza wydatkami na napoje alkoholowe i tytoń oraz rekreację i kulturę, w których przypadku powiększył się stopień regionalnego zróżnicowania udziałów w strukturze, w pozostałych kategoriach oceny nastąpiło zmniejszenie międzyregionalnych różnic. W 2006 r. większe różnice dotyczyły już tylko udziału wydatków na hotele i restauracje i edukację, średnich wydatków na rekreację i kulturę, transport oraz napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe. Zmiany te mimo wszystko wskazują na dwie przeciwstawne tendencje. Bardziej wyraźne upodobnianie się struktury spożycia w zakresie dóbr i usług powszechnego użytku i różnicowanie się struktury w kategoriach usług niepowszechnych i używek.

Porównanie danych zawartych w tabelach 18 i 19 umożliwia prześledzenie zmian w tym zakresie w poszczególnych województwach.

Tabela 23. Ceny wybranych artykułów konsumpcyjnych w latach 2000–2006

Nabywane artykuły	2000	2006	Zmiany w latach 2000–2006 (2000=100%)
	Cena z 1 kg w złotych		
Chleb	1,30	1,47	113
Mięso wieprzowe	14,28	13,21	93
Kurczę	5,88	4,50	77
Szynka wieprzowa	19,89	19,72	99
Kiełbasa toruńska	12,47	11,77	94
Śledź solony	5,98	8,48	142
Mleko krowie	2,20	2,40	109
Twaróg półtłusty	8,52	9,59	113
Jaja kurze	0,36	0,35	97
Jabłka	1,86	2,08	112
Ziemniaki	0,54	1,28	237
Cukier	2,67	3,19	119
Wódka czysta	25,43	18,16	71
Wino białe	9,29	8,12	87
Piwo jasne	2,63	2,59	98
Papierosy Mars	4,26	5,71	134
Ubranie męskie	442,66	458,02	103
Kostium damski	412,30	359,95	87
Obuwie męskie	127,92	148,53	116
Zimna woda z sieci	1,55	2,34	151
Energia elektryczna	0,30	0,44	147
Chłodziarko-zamrażarka	1944,00	1305,00	67
Pralka automatyczna	1476,00	1212,00	82
Wizyta u lekarza specjalisty II stopnia	44,76	52,69	118
Benzyna	3,09	3,65	118
Bilet kolejowy (pociąg pospieszny)	28,80	34,00	118
Abonament telefonii przewodowej	30,50	42,70	140
Bilet do kina	10,69	13,29	124
Gazeta dziennik lokalny	1,04	1,29	124
Strzyżenie włosów męskich	10,57	11,77	111

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych GUS.